

Vreme: 16.08.2026 18:00

Medij: krusevacgrad.rs

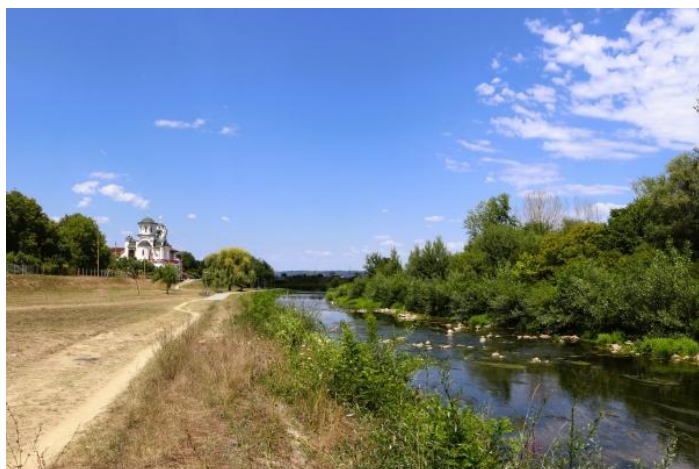
Link: <https://krusevacgrad.rs/neraskidive-istorijske-veze-kako-su-rasina-i-zapadna-morava-napisale-istoriju->

Autori: Ivan Stanimirović

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Neraskidive istorijske veze: Kako su Rasina i Zapadna Morava napisale istoriju Kruševca

18611

Kruševac nije slučajno nastao na mestu gde se susreću uticaji dve reke, Rasine i Zapadne Morave. Njihovi tokovi vekovima su određivali život ovog prostora, od izbora mesta za prestonicu kneza Lazara, preko razvoja srednjovekovnog grada, do današnjeg identiteta Kruševca. Reke su bile izvor života, prirodna zaštita, putevi povezivanja i svedoci promena koje su oblikovale grad [...]

Kruševac nije slučajno nastao na mestu gde se susreću uticaji dve reke, Rasine i Zapadne Morave. Njihovi tokovi vekovima su određivali život ovog prostora, od izbora mesta za prestonicu kneza Lazara, preko razvoja srednjovekovnog grada, do današnjeg identiteta Kruševca. Reke su bile izvor života, prirodna zaštita, putevi povezivanja i svedoci promena koje su oblikovale grad kroz vekove. U okviru projekta "Dve reke, jedan grad - neraskidive istorijske veze", istražujemo kako su Rasina i Zapadna Morava uticale na nastanak, razvoj i kulturno nasleđe Kruševca. O istorijskom značaju ovih reka, njihovoj ulozi u srednjem veku i vezi sa Lazarevim gradom razgovarali smo sa Suzanom Jugović, istoričarkom Narodnog muzeja Kruševac. Naša sagovornica otkriva nam o tome zašto je upravo prostor između dve reke izabran za prestonicu, kakvu su ulogu vođeni tokovi imali u životu srednjovekovnog stanovništva i na koji način Rasina i Zapadna Morava i danas ostaju važan deo istorijskog pamćenja grada

Piše: Marija Janković

Izbor Kruševca za prestonicu kneza Lazara nije bio slučajan, već rezultat istorijskih okolnosti, strateškog položaja i mogućnosti daljeg širenja njegove oblasti. Kako objašnjava istoričarka Narodnog muzeja Kruševac Suzana Jugović, Lazar je ovaj prostor dobio na upravu još u vreme cara Uroša, a njegov položaj između važnih puteva i prirodnih celina omogućio mu je da nastavi političko i teritorijalno jačanje.

- Kao godinu osnivanja Kruševca, mi uzimamo 1971. godinu, iako je grad verovatno osnovan nešto kasnije. To je godina smrti cara Uroša i pogibije Vukašina Mrnjavčevića na Marici, što je omogućilo Lazaru da se na ovom prostoru osamostali i da odatle nastavi dalje širenje teritorija, objašnjava Jugović.

Kruševac je u tom trenutku predstavljao pogodnu tačku za povezivanje različitih oblasti. Sa jedne strane, Lazar je težio širenju ka zapadnim krajevima, a sa druge strane, ovaj prostor mu je omogućavao kontrolu važnih komunikacija i pristup bogatim rudarskim oblastima. Kako ističe Jugović, značaj ovih rečnih pravaca nije nastao u srednjem veku njihovu važnost prepoznali su i stariji narodi, a tragovi komunikacija uz Moravu postoje još iz rimskog perioda.

- To je bilo zgodno mesto, centar odakle je mogao da ide i levo i desno. Njegova baština bila je na Kosovu, kod Prilepca, blizu Novog Brda, držao je velike rudnike i Kosovsko pomoravlje. Sve je to bilo povezano linijom Južne i Zapadne Morave, koja je vekovima predstavljala jednu od najvažnijih saobraćajnica Balkana, kaže naša sagovornica.

Položaj Kruševca između Rasine i Zapadne Morave omogućio je Lazaru da bude u središtu prostora koji je povezivao različite delove srednjovekovne Srbije. Nakon sukoba sa Nikolom Altomanovićem, koga je 1373. godine porazio i zatvorio u Užicu, Lazar je proširio svoju oblast sve do prostora današnje zapadne Srbije i granice sa zemljama kojima je upravljao bosanski kralj Tvrtko.

Riznica Narodnog muzeja u Kruševcu svedoči o nekadašnjem životu uz reke

Vreme: 16.08.2026 18:00

Medij: krusevacgrad.rs

Link: <https://krusevacgrad.rs/neraskidive-istorijske-veze-kako-su-rasina-i-zapadna-morava-napisale-istoriju->

Autori: Ivan Stanimirović

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Neraskidive istorijske veze: Kako su Rasina i Zapadna Morava napisale istoriju Kruševca

Iako se u priči o nastanku Kruševca najčešće pominju obe reke, njihova uloga u razvoju srednjovekovnog grada nije bila potpuno ista. Zapadna Morava imala je mnogo veći strateški značaj, pre svega zbog svog položaja i blizine samom gradu.

- Rasina nije imala toliki uticaj na grad Kruševac kao što je to imala Morava, jer nije bila dovoljno blizu. Zapadna Morava je kroz istoriju menjala svoj tok, a u vreme nastanka grada tekla je prostorom gde je danas ulica Cara Lazara, objašnjava istoričarka Suzana Jugović.

Kako navodi, upravo je reka predstavljala jednu od prirodnih prepreka i važan element odbrane Lazarevog grada. Kruševac jeste bio utvrđen, ali njegov položaj nije bio bez izazova za odbranu.

- Grad nije bio preterano zaštićen. Jeste bio fortifikovan, ali je nezgodan za odbranu jer se iznad njega nalazi Bagdala. Već u to vreme razvijala se prva artiljerija, još uvek primitivna, ali je sa te pozicije bilo moguće dejstvovati po gradu.

Zbog toga je položaj Zapadne Morave imao poseban značaj, jer je predstavljao prirodnu barijeru koja je dopunjavala sistem zaštite prestonice. Dodatnu sigurnost pružalo je i prisustvo vojne posade, a kako ističe naša sagovornica, Donžon kula imala je ulogu garnizonskog smeštaja i bila važan deo odbrambene strukture Lazarevog grada.

Pored strateškog položaja i odbrambene uloge, blizina vode bila je jedan od važnih razloga za izbor mesta na kome je podignut srednjovekovni Kruševac. Reke nisu samo štitile grad, već su bile neophodne za njegov svakodnevni život, posebno u uslovima mogućih opsada.

- Mogućnost približavanja vodi srednjovekovnom gradu mnogo je značila. U slučaju opsade, osnovna stvar je da reke i vodene površine omogućavaju snabdevanje, pre svega dopremanje vode za grad, objašnjava Suzana Jugović.

Kako ističe, pitanje snabdevanja vodom bilo je jedno od ključnih za sva srednjovekovna utvrđenja. I kada nije bilo moguće direktno koristiti rečni tok, gradovi su se oslanjali na bunare i podzemne vode.

- Što je grad bliži vodi, lakše je doći do vode u bunaru, zbog nivoa podzemnih voda. Bunare kakve danas poznajemo tada nije bilo moguće napraviti, već se snabdevanje vršilo upravo preko podzemnih tokova, navodi ona.

Prostor oko Kruševca i danas svedoči o takvim prirodnim karakteristikama. Rečna ravnicu Zapadne Morave oduvek je bila bogata vodom, a pojedini delovi grada kao što su naselja Lazarica, Ujedinjene Nacije i Bare nalaze se na terenu koji je nekada bio močvaran.

- Donji deo oko Lazarice je močvarno zemljište, jer je tu nekada prolazila reka, a i danas su ti delovi vrlo blizu vode i redovno plave.

Tako su prirodne odlike prostora - blizina reke, plodna zemlja i dostupnost podzemnih voda - bile važan preduslov za razvoj naselja i opstanak srednjovekovne prestonice.

Reke nisu bile važne samo kao prirodna zaštita i izvor vode, već su uticale i na privredni razvoj prostora oko Kruševca. Plodna moravska ravnica vekovima je predstavljala jedan od najvažnijih resursa za život stanovništva, posebno u srednjem veku kada je poljoprivreda bila osnova opstanka zajednice.

- Moravska zemlja je izuzetno plodna. Ceo pojas oko ušća dve Morave predstavlja veoma bogat poljoprivredni prostor, što je omogućavalo snabdevanje grada hranom, ali i razmenu i prodaju viškova, objašnjava Suzana Jugović.

Kako dodaje, u srednjovekovnom društvu taj višak najčešće je bio u rukama vlastele, jer je zavisno stanovništvo deo svojih prihoda davalo gospodarima. Zbog toga je za jedan grad poput Kruševca bilo od velikog značaja da ima stabilno snabdevanje hranom i zaliham.

- Kruševac nije grad koji je utvrđen u smislu čiste vojne fortifikacije, kao što su, na primer, Koznik i Stalać, koji su bili pre svega zaštitna vojna utvrđenja. Njegova uloga je drugačija. Ali ga je bilo neophodno snabdeti hranom, posebno u trenutku kada Lazaru predstoji neminovni sukob sa Turcima. Sigurno je da su blizina vode, plodna zemlja i mogućnost stvaranja zaliha uticali na izbor ovog mesta, navodi ona.

Kada je reč o trgovini i saobraćaju, uloga reka mora se posmatrati u kontekstu vremena. Iako su vodeni tokovi bili važni za povezivanje prostora, Zapadna Morava i Rasina najverovatnije nisu imale značaj kao plovni trgovački putevi.

- Zapadna Morava je teško da je bila plovna, a Rasina svakako nije, tako da trgovina plovidbom najverovatnije nije postojala u tom obliku. Glavni značaj ovog prostora bio je u kopnenim pravcima povezivanja.

Posebno važnu ulogu imali su rudarski centri u okolini, pre svega Novo Brdo, čije su bogate rudne oblasti bile povezane sa širim trgovačkim mrežama. Srebro, zlato, olovo i cink iz ovih krajeva stizali su do

Vreme: 16.08.2026 18:00

Medij: krusevacgrad.rs

Link: <https://krusevacgrad.rs/neraskidive-istorijske-veze-kako-su-rasina-i-zapadna-morava-napisale-istoriju->

Autori: Ivan Stanimirović

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Neraskidive istorijske veze: Kako su Rasina i Zapadna Morava napisale istoriju Kruševca

Dubrovnika, koji je u to vreme bio jedan od najvažnijih trgovačkih centara.

Život uz reke podrazumevao je i stalnu potrebu za prelaskom preko vodenih tokova, ali i korišćenje njihovih resursa. Iako Zapadna Morava nije bila plovna za velike brodove, imala je značajnu ulogu u lokalnom povezivanju ljudi i dobara.

- Morava nije bila plovna za velike brodove, ali je bila pogodna za skele i male čamce. I danas postoje skele koje funkcionišu na Moravi. U srednjem veku se reka uglavnom premošćavala skelarstvom, jer izgradnja mostova u današnjem smislu nije bila moguća, objašnjava Suzana Jugović.

Prelazak preko reke bio je važan deo svakodnevnog života, trgovine i kretanja stanovništva. Skele su vekovima predstavljale jedan od načina povezivanja obala, sve dok kasnije razvoj građevinarstva nije omogućio izgradnju trajnijih mostova.

Posebno mesto u životu pored reke imale su vodenice, koje su u srednjem veku predstavljale važan privredni resurs.

- Vodenice su imale veliki značaj zbog snabdevanja brašnom, koje je bilo neophodno za život stanovništva. Kod nas se u srednjem veku uglavnom mlelo u vodenim mlinovima. Druga važna stvar je što su vlastelini držali vodenice i od njih ostvarivali određene prihode.

Iako nema dovoljno podataka koji bi pokazali da li se brašno iz ovih krajeva izvozilo u većim količinama, nesumnjivo je da su vodenice bile važan deo lokalne ekonomije i organizacije života uz reku.

Sa razvojem modernog doba počinje i izgradnja prvih trajnijih mostova koji menjaju način povezivanja obala. Jedan od prvih savremenih mostova na ovom prostoru bio je Jasički most na Zapadnoj Moravi, izgrađen 1872. godine, kao i most kod Đunisa, između Đunisa i Praskovča.

Tako je reka, koja je vekovima bila i prepreka i veza, postepeno dobijala novu ulogu od prirodne granice i puta za skele, do prostora preko koga su izgrađeni mostovi koji su povezali ljude i naselja.

Značaj Rasine i Zapadne Morave ne ogleda se samo u istorijskoj ulozi koju su imale u nastanku i razvoju Kruševca.

Ove reke vekovima su povezivale ljude, naselja i različite oblike stvaralaštva, utičući na formiranje kulturnog identiteta celog kraja.

- Za nas su i Zapadna Morava i moravska dolina veoma važne, ali i Rasina koja povezuje Kruševac sa bruskim i aleksandrovačkim krajem. Upravo su ti prostori razvijali svoje specifične zanate i oblike kulture koji su danas deo nematerijalnog kulturnog nasleđa, kaže istoričarka Narodnog muzeja Kruševac.

Ona podseća da su se u ovom kraju razvijali brojni zanati karakteristični za određena mesta - pletarstvo u Kukljinu i Makrešanu, kamenorezaštvo u Beloj Vodi, ali i čitav niz drugih veština koje su oblikovale svakodnevni život stanovništva.

- Ti zanati su nama danas muzejski važni i predstavljaju deo nematerijalnog kulturnog nasleđa. Nama su sada možda egzotika, ali ljudima koji su se time bavili to je bilo životno pitanje. U svakom selu postojali su majstori - pinteri koji su pravili burad, ali i ljudi koji su izrađivali različite predmete i alate potrebne za svakodnevni život, objašnjava Jugovića.

Zanatska proizvodnja nije bila vezana samo za sela, već je imala važnu ulogu i u samom srednjovekovnom gradu. U vreme kneza Lazara postojale su radionice koje su zadovoljavale potrebe stanovništva i vojske.

- U doba kneza Lazara postojala je kovačnica, što je bilo neophodno za izradu okova, alata, ašova i drugih predmeta. Arheološki nalazi potvrđuju postojanje kovačkih elemenata, ali su u gradu morale postojati i druge zanatlije koje su snabdevale Kruševac različitim proizvodima, navodi ona.

Reke su uticale i na razvoj drugih aktivnosti. Ribolov je vekovima bio deo života uz Moravu i Rasinu, a tradicija ribolova prisutna je i danas. Prema rečima Suzane Jugović, upravo su reke povezale različite delove Rasinskog okruga u jedinstven kulturni prostor.

- Rasina nas povezuje sa zaleđem, sa Koznikom i bruskim krajem, a Morava sa Stalaćem i prostorima dalje. Ceo Rasinski okrug je tim rekama povezan i one su omogućile da ovaj prostor bude jedna kulturna celina u kojoj se odvijala živa kulturna razmena, koja traje do danas, ističe Jugović.

Iako se običaji, način života i zanati razlikuju od sela do sela, upravo ta povezanost doprinela je stvaranju prepoznatljivog identiteta ovog kraja. Rasina i Zapadna Morava tako nisu samo prirodni tokovi već i veze koje su vekovima spajale ljude, njihov rad, tradiciju i kulturu.

Stalać - stražar na ušću Morava

U Rasinskom okrugu, na teritoriji opštine Čičevac, nalaze se ostaci srednjovekovnog grada Stalaća - jednog od značajnih utvrđenja iz vremena kneza Lazara Hrebeljanovića. Grad je podignut na obroncima Mojsinjskih planina, oko 2,5 kilometra južno od mesta gde se spajaju Zapadna i Južna Morava, sa

Vreme: 16.08.2026 18:00

Medij: krusevacgrad.rs

Link: <https://krusevacgrad.rs/neraskidive-istorijske-veze-kako-su-rasina-i-zapadna-morava-napisale-istoriju->

Autori: Ivan Stanimirović

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Neraskidive istorijske veze: Kako su Rasina i Zapadna Morava napisale istoriju Kruševca

važnom strateškom ulogom, kontrolom puteva i odbranom prilaza Lazarevoj prestonici Kruševcu.

Iako arheološki nalazi svedoče da je prostor Stalaća bio naseljen još od praistorije, prvi pisani tragovi o ovom mestu potiču iz 11. veka. Zbog izuzetno povoljnog položaja, koji je omogućavao nadzor nad važnim komunikacijama ka zapadnim oblastima, knez Lazar je na ostacima starijeg utvrđenja podigao novi grad. Od nekadašnjeg moćnog utvrđenja danas su sačuvani ostaci bedema i jedna od najznačajnijih kula donžon kula, poznata kao Todorova kula.

Naziv je dobila po Todoru od Stalaća, junaku narodne pesme "Smrt vojvode Prijezde", u kojoj se njegova sudbina povezuje sa voljenom Jelicom. Istorijski izvori, međutim, donose drugačiju sliku ovog događaja. Prema njima, Todor se najverovatnije zatvorio u kulu sa svojom četom i pružio otpor osmanskim napadačima. Smatra se da su branioči stradali u požaru koji je zahvatio kulu nakon napada, nakon čega je ona dobila ime po ovom hrabrom vlastelinu.

Nakon osmanskog razaranja, srednjovekovni grad Stalać izgubio je raniji strateški značaj i vremenom prestaje da se pominje u istorijskim izvorima.

Poslednjih godina pokrenute su inicijative za očuvanje i obnovu ovog značajnog kulturno-istorijskog lokaliteta, koji se prostire na oko četiri hektara. U tim aktivnostima značajnu ulogu ima lokalno udruženje građana "Todor od Stalaća", koje radi na promociji i zaštiti nasleđa ovog srednjovekovnog grada.

Rasina ispod Koznika čuva tragove prošlosti

Na obroncima Kopaonika, iznad reke Rasine, oko 8 kilometara zapadno od Aleksandrovca, nalaze se ostaci srednjovekovne tvrđave Koznik - jednog od značajnih utvrđenja Moravske Srbije. Podignut na kupastom uzvišenju na 921 metar nadmorske visine, Koznik je imao važnu stratešku ulogu u kontroli puteva i zaštiti oblasti oko Kruševca.

Pretpostavlja se da je tvrđava nastala u vreme kneza Lazara, u poslednjoj trećini 14. veka, kao deo sistema utvrđenja Moravske Srbije. Prvi put se pominje u Lazarevoj povelji manastiru Lavri Svetog Atanasija na Svetoj Gori iz 1381. godine, koja je izdata "u plemenitom gradu Kozniku".

Koznik se u istorijskim izvorima povezuje i sa velikim čelnikom Radičem Postupovićem, vlastelinom despota Stefana Lazarevića. Zbog veze sa oblašću Rasine, u narodnoj tradiciji poznat je i kao Rajko od Rasine.

Tvrđava je imala značajnu ulogu i nakon Lazarevog vremena. Osmanlije su je zauzele u 15. veku, a nakon obnove Srpske despotovine ponovo je vraćena pod vlast despota Đurđa Brankovića. Sredinom 15. veka trajno je pala pod osmansku vlast, ali je i dalje zadržala vojni značaj.

Od nekadašnjeg utvrđenja danas su ostali delovi bedema, kule i najupečatljiviji deo - Donžon kula. Arheološka istraživanja otkrila su i sistem za snabdevanje vodom - veliku cisternu sa četiri bunara za sakupljanje atmosferske vode, što svedoči o razvijenoj organizaciji života unutar tvrđave.

Koznik je bio nepravilnog oblika, prilagođen konfiguraciji terena, sa osam kula koje su ojačavale bedeme. Istraživanja su pokazala i postojanje elemenata Moravskog stila, što ukazuje na mogućnost da je u okviru tvrđave postojala pridvorna crkva slična Lazarici u Kruševcu. Kao jedan od simbola srednjovekovne prošlosti Rasinskog kraja, Koznik danas predstavlja važno kulturno nasleđe i svedočanstvo vremena u kojem su reke, putevi i utvrđenja činili jedinstven sistem povezivanja i odbrane.

Konopljara - priča sa obale Morave

Nedaleko od Kruševca, obala Zapadne Morave čuvar je višemilenijumske istorije. Arheološki lokalitet Konopljara u selu Čitluk otkriva priču o ljudima koji su uz ovu reku živeli od praistorije do srednjeg veka o naseljima, trgovini, kulturama i civilizacijama koje su ostavile tragove u njenim obalama.

Zapadna Morava vekovima je bila jedna od najvažnijih životnih arterija ovog prostora. Uz njene obale nastajala su naselja, razvijale se zajednice i stvarala istorija koja danas svedoči o neprekidnoj vezi čoveka i reke. Jedan od najznačajnijih dokaza te veze nalazi se u selu Čitluk, na lokalitetu Konopljara. Istraživanja su pokazala da je na višoj terasi iznad reke postojalo naselje koje je pripadalo starčevačkoj kulturi, jednoj od najstarijih neolitskih kultura na Balkanu.

Prva značajnija arheološka istraživanja na Konopljari sproveli su arheolozi Narodnog muzeja Kruševac od 1994. do 1996. godine, tokom izgradnje [obilaznice](#) oko grada. Nastavljena su i u novije vreme, tokom radova na izgradnji Moravskog [koridora](#), kada je ponovo potvrđeno koliko je ovaj prostor bogat istorijskim slojevima.

Među brojnim pronađenim predmetima izdvajaju se keramičke posude iz neolita, predmeti iz bronzanog i gvođenog doba, kao i ostaci iz rimskog perioda. Arheolozi su pronašli rimske fibule, novčiće iz 3. i 4. veka, delove nakita, a posebnu vrednost ima deo zlatne ogrlice sa perlama karakterističnim za kasnu antiku. Iz rimskog perioda potiču i brojni nalazi koji svedoče o intenzivnom životu na ovom području. Pronađeno je oko 190 komada rimskog novca, uglavnom iz 4. veka, kao i predmeti koji ukazuju na veze

Vreme: 16.08.2026 18:00

Medij: krusevacgrad.rs

Link: <https://krusevacgrad.rs/neraskidive-istorijske-veze-kako-su-rasina-i-zapadna-morava-napisale-istoriju->

Autori: Ivan Stanimirović

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Neraskidive istorijske veze: Kako su Rasina i Zapadna Morava napisale istoriju Kruševca

ovog prostora sa širim tokovima Rimskog carstva. Posebno mesto među otkrićima zauzima peć stara oko 3.000 godina, napravljena od pečene zemlje, koja svedoči o svakodnevnom životu ljudi u periodu prelaska iz bronzanog u gvozdeno doba.

Zapadna Morava bila je svedok i srednjovekovnog života na Konopljari. Tokom istraživanja otkrivena je nekropola sa 126 grobova, koja se datuje u period od 11. do prve polovine 13. veka. U grobovima su pronađeni različiti prilozi narukvice, naušnice, brojanice sa antičkim novčićem, ali i drugi predmeti koji govore o životu ljudi tog vremena. Oko nekropole otkriveni su ostaci stambenih objekata iz 9. i 10. veka, što ukazuje da je ovaj prostor bio značajno mesto za život zajednica koje su se smenjivale kroz vekove. Do prekida života na lokalitetu najverovatnije je došlo u 13. veku, u vreme mongolske najezde.

Šta sve čuva Umetnička galerija: "Fragment" Radula Anđelkovića iz 1964. godine

TAGOVI

Ostale vesti

